

تحلیلی بر کیفیت زندگی در مناطق مرزی

(نمونه: دهستان اترک از توابع شهرستان گنبد کاووس)

غلامرضا خوشفر^۱، حسین موسی‌زاده^۲، مهدی خداداد^۳

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۰/۰۵

تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۱/۲۸

چکیده

کیفیت زندگی مردم در نواحی مرزی به عوامل زیادی از جمله اشتغال، درآمد مناسب، دسترسی به خدماتی نظیر آموزش و بهداشت، سلامت، محیط طبیعی، امنیت و انجمن‌های قوی وابسته است. در همین راستا پژوهش حاضر به بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی در بین روستاییان ساکن در روستاهای دهستان اترک از توابع شهرستان گنبد کاووس استان گلستان پرداخته است. جامعه آماری پژوهش حاضر که از نوع مطالعه توصیفی-همبستگی است، سرپرستان ۲۵ آبادی و ۳۱۸۹ خانوار روستایی دهستان اترک تشکیل می‌دهند. به منظور تعیین تعداد نمونه‌ها با استفاده از فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد ($p \& q = 0/5$) و احتمال خطای ($d = 0/07$)، 200 سرپرست خانوار به عنوان نمونه انتخاب شد. ابزار تحقیق از نوع پرسش‌نامه پژوهشگرساخته بوده که روایی آن با استفاده از نظرات کارشناسان و استادان دانشگاه و پایایی آن با انجام پیش-آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ($0/80$) مورد تأیید قرار گرفت. تمام محاسبات آماری این پژوهش به وسیله نرم-افزار SPSS انجام گرفت. نتایج پژوهش نشان داد در بین ابعاد مورد بررسی در کیفیت زندگی، بیشترین رضایت‌مندی در ابعاد روانی و جسمانی بوده است. همچنین، نتایج نشان داد کیفیت زندگی در بین روستاییان دهستان اترک در حد متوسط می‌باشد. در پایان نیز برنامه‌ریزی دولت برای جلوگیری از مهاجرت روستاییان مرزنشین و افزایش کیفیت زندگی آنان به عنوان پیشنهاد کلیدی ارائه شده است.

واژگان کلیدی: توسعه، روستاهای مرزی، کیفیت زندگی، دهستان اترک، شهرستان گنبد کاووس

۱. استادیار و عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی و سیاسی دانشگاه گلستان، گرگان (نویسنده مسئول):

khoshfar@gmail.com

۲. کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه گلستان، گرگان

۳. کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان، گرگان

مقدمه و بیان مسأله

توسعه روستایی واژه‌ای هنجاری است که از دیرباز دارای سختی‌هایی در ارزیابی، اندازه‌گیری و تشخیص بوده و به تبع آن سیستم اجتماعی، اقتصادی و کالبدی روستایی نیز با گذشت زمان متنوع‌تر و پیچیده‌تر شده است. این توسعه در مسیر تحول خود هم‌اکنون به فرایندی چندوجهی و چندسطحی تبدیل شده است که گذر از این فرایند و رسیدن به هدف توسعه، نیازمند درک درست ساختار اجتماعی-اقتصادی و اکولوژیکی روستاهاست (لونگ و همکاران^۱، ۲۰۱۱: ۱۰۴۹-۱۱۰۵). مسائل اقتصادی و اجتماعی (نظیر بیکاری، فقر، کمبود فرصت‌های شغلی، سطح پایین سواد و...) مهم‌ترین معضلات کنونی جوامع روستایی محسوب می‌شوند (عیسی‌لو و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۸).

بهبود کیفیت زندگی^۲ در جوامع روستایی، هدف غایی برنامه‌ها و پروژه‌های توسعه روستایی است. اما پیش شرط اصلی برای دستیابی به این مهم، فراهم ساختن شرایط مناسب و مطلوبی است که می‌تواند زمینه‌ساز ارتقای کیفیت زندگی در جوامع روستایی شود (همان: ۱۰۸). از این رو اصل اساسی برنامه‌ریزی توسعه کیفیت زندگی، پیوسته مدنظر برنامه‌ریزان و مدیران امر توسعه است (قالیباف و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۴). هدف از بهبود کیفیت زندگی در نواحی روستایی، تثبیت جمعیت خانوارهای روستایی و دسترسی عادلانه آنها به زمین و منابع در روستاهاست (پورطاهری و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۹). در همین راستا باید سطح توسعه در مناطق مرزی، ارتقاء یابد. این مناطق به دلیل تماس با محیط‌های گوناگون داخلی و خارجی از ویژگی‌های خاصی برخوردارند (احمدی‌پور و همکاران، ۱۳۸۷: ۲). اقتصاد مناطق مرزی خود می‌تواند نقش اساسی در ترقی، پیشرفت و توسعه اقتصادی نواحی مرزی، بهبود استانداردهای زندگی مردم، کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد و همگرایی اقتصادی نواحی مرزی داشته باشد (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۷: ۸۳).

1. Long & et al
2. Quality of life

در سراسر مرزهای کشور ایران مرزنشینانی سکونت دارند که در زندگی خود دارای مشکلات بسیار و متعددی هستند. عمده‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: بیکاری، فقر، کمبود درآمد و سرمایه، مشکلات امنیتی و سیاسی، کمبود زمین‌های کشاورزی، آب، مراکز بهداشتی، کمبود راه‌های ارتباطی و غیره. با توجه به توسعه روزافزون مناطق شهری و مهاجرت بی‌رویه روستاییان به این مراکز به‌منظور دستیابی به شغل، درآمد و رفاه بیشتر، استان‌های مرزی خالی از سکنه شده و مردم برای برخورداری از رفاه بیشتر به مراکز شهری روی می‌آورند. این مسئله موجب تمرکز جمعیت در شهرها و بالا رفتن هزینه‌های خانواده و معضلات اجتماعی خواهد شد (امانپور و همکاران، ۱۳۹۱: ۴).

دهستان اترک نیز از این قاعده مستثنی نبوده و دارای مشکلات اساسی در زمینه پیش-گفته است که پژوهش‌های بیشتری به‌منظور شناخت این مشکلات را می‌طلبد. بنابراین، با توجه به اهمیت مفهوم کیفیت زندگی و لزوم ماندگاری جمعیت بیشتر در سکونتگاه‌های روستایی، تعیین شاخص‌های ارزیابی و سنجش کیفیت زندگی در مراکز روستایی مرزی شهرستان گنبد کاووس به‌ویژه دهستان اترک ضرورت می‌یابد. هدف از پژوهش حاضر بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی در بین روستاییان ساکن در روستاهای دهستان اترک از توابع شهرستان گنبد کاووس استان گلستان است. بنابراین مقاله حاضر در پی پاسخگویی به این پرسش است:

وضعیت کیفیت زندگی ساکنان روستایی دهستان اترک چگونه است؟

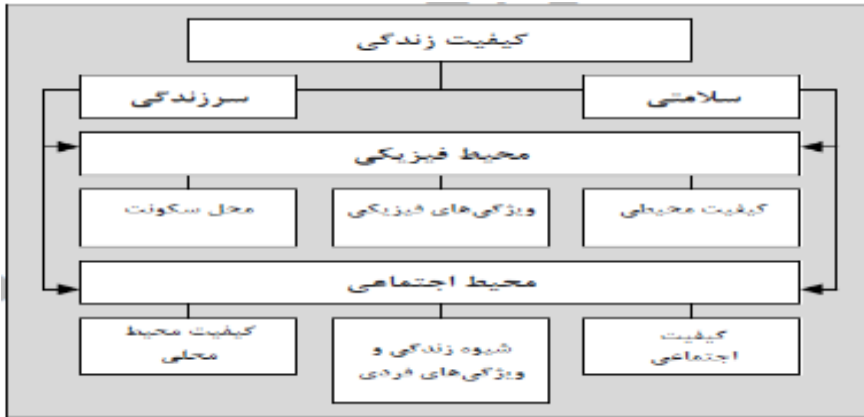
مبانی نظری

کیفیت زندگی دارای ادبیات گسترده‌ای است که به‌صورت یکپارچه نبوده و معنی و مفهوم آن کمتر مورد اجماع است (کووردیل و همکاران^۱، ۲۰۱۱: ۷۸۴). واژه کیفیت در لاتین (Qual) به معنی چیزی و چه و (Quality) به مفهوم چگونگی آمده و (Qol) از منظر واژگانی به معنی چگونگی زندگی و دربرگیرنده تفاوت‌های آن است که برای هر فرد،

1. Coverdill et al

متفاوت با دیگران و منحصر است (کرد زنگنه، ۱۳۸۵: ۲۰). مفهوم کیفیت زندگی از دهه ۱۹۶۰ میلادی در قالب رشته‌ای جداگانه وارد مباحث علمی اروپای غربی و شمال آمریکا شد (پوکلینی^۱، ۲۰۱۱: ۱۵۷). کوستانزا و همکاران^۲ (۲۰۰۷)، «کیفیت زندگی» را میزان تأمین نیازهای انسانی در ارتباط با ادراکات افراد و گروه‌ها از بهزیستی ذهنی تعریف می‌کنند. از دیدگاه برخی اندیشمندان، کیفیت زندگی به معنای احساسی است که فرد نسبت به رفاه اجتماعی، عاطفی و جسمانی خود دارد. این احساس متأثر از این است که فرد در شرایط گوناگون زندگی تا چه اندازه به خشنودی شخصی نایل شده است (جواهری و همکاران^۳، ۲۰۱۰: ۱۶۲-۱۴۳). داس^۴ (۲۰۰۸)، کیفیت زندگی را میزان بهزیستی مردم و محیط زندگی آن‌ها تعریف می‌کند (داس، ۲۰۰۸: ۲۹۷). لی^۵ اظهار می‌کند که کیفیت باید ذهنی باشد و مناسب‌ترین شیوه برای کشف کیفیت زندگی، پرسیدن ادارک مردم از زندگی است (لی، ۲۰۰۸: ۱۲۰۸). وی همچنین مدل عناصر اساسی کیفیت زندگی، سلامتی و محیط زندگی مطابق شکل ۱ ارائه کرده است. در این مدل، سلامتی و سرزندگی به موازات هم و به‌عنوان دو بُعد اصلی کیفیت زندگی در نظر گرفته شده است. در این مدل، ترکیبی از ابعاد سنجش‌پذیر فضایی، فیزیکی و اجتماعی از محیط و درک صحیح از آن‌ها بررسی شده است. این درک فقط مرتبط با ویژگی‌های عینی از محیط نیست بلکه جنبه‌های شخصی و زمینه‌ای را نیز دربرمی‌گیرد. در این مدل نمی‌توان به‌طور صحیح مشخص کرد که چگونه عناصر مختلف با هم مرتبط‌اند، بلکه لایه‌هایی از موضوعات مختلف را با هم نشان می‌دهد (کیمپ و همکاران^۶، ۲۰۰۳: ۱۵-۱۲).

1. Pukeliene
2. Costanza et al
3. Javaheri, & et al
4. Das
5. Lee
6. Kemp et al

شکل ۱. عناصر اساسی کیفیت زندگی

مأخذ: کیمپ و همکاران، ۲۰۰۳: ۵

کیفیت زندگی، از مقولات اجتماعی بسیار مهم است که نظیر شاخص‌های مهم اقتصادی از جمله تورم، تولید ناخالص ملی، میزان اشتغال و ... در میزان توسعه‌یافتگی کشورها نقش برجسته‌ای را ایفا می‌کند. این مفهوم با سرمایه اجتماعی ارتباط تنگاتنگی دارد (خوشفر و همکاران، ۱۳۹۲: ۱). یکی از چالش‌های مهم جوامع روستایی سطح پایین کیفیت زندگی است که اندیشه بسیاری از صاحب‌نظران توسعه روستایی را به خود جلب کرده است (بوستانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۶۹). کیفیت زندگی روستایی عبارتست از: چگونگی شرایط و وضعیت عینی زندگی خانواده‌ها و روستاها (رضوانی و منصوریان، ۱۳۸۸: ۵). در همین راستا، کاجلیرو^۱ معتقد است: کیفیت زندگی در نواحی روستایی به عواملی نظیر کیفیت محیط زیست روستایی، امنیت، درآمد، امکانات و خدمات، شبکه‌های اجتماعی و فعالیت‌های امرار معاش بستگی دارد (کاجلیرو و همکاران^۲، ۲۰۱۱: ۵).

رفاه اجتماعی روستایی را فرایندی مستمر، پویا و پایدار می‌دانند که از طریق دولت‌ها، نهادهای مدنی و سازمان‌های مسئول به ایجاد مجموعه شرایط در راستای ارتقاء کیفیت

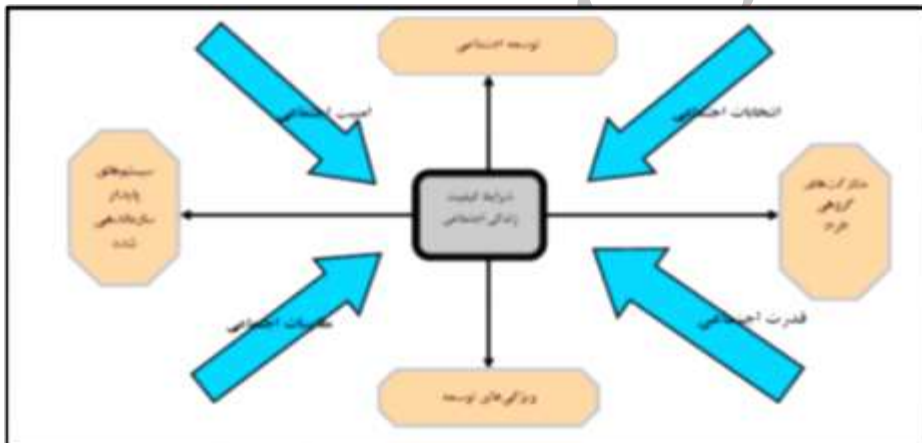
1. Cagliero
2. Cagliero et al

زندگی و توانمندسازی مردم روستایی منجر می‌شود تا به صورت مستمر، کیفیت زندگی را بهبود بخشد (حیدری ساربان، ۱۳۹۴: ۱). شورتال^۱ (۲۰۰۸)، در اندازه‌گیری کیفیت زندگی افراد روستایی تنها بر واقعیات ملموس و عینی کیفیت زندگی تأکید دارد. در مقابل نرمان (۲۰۰۷)، برای سنجش کیفیت زندگی روستاییان بُعد ذهنی کیفیت زندگی را سرلوحه مطالعات خود قرار می‌دهد و در مقابل رمزی^۲ و اسمیت (۲۰۰۷)، در سنجش کیفیت زندگی روستاییان به دیدگاه آمیزشی و ترکیبی معتقدند و بر این باورند که تلفیق وضعیت عینی زندگی روستاییان با ارزیابی ذهنیت‌های آنها معرف کیفیت زندگی در مناطق روستایی است. در زمینه ارتقای شاخص‌های کیفیت زندگی در مناطق روستایی، بسیاری بر این اعتقادند که پایین بودن شاخص‌های کیفیت زندگی در مناطق روستایی مشکلات متعددی از جمله تشدید بیکاری، به مخاطره انداختن امنیت شغلی، درآمد، تغذیه، تضعیف اعتماد اجتماعی و نهادی و کیفیت محیط را به دنبال می‌آورد (پائول و کومار^۳، ۲۰۰۵: ۳).

کیفیت زندگی یک فرد به حقایق عینی و خارجی زندگی و دریافت‌ها و ادراکات درونی و ذهنی وی از این عوامل و نیز از خودش وابسته است. امروزه کیفیت زندگی، یکی از مفاهیم بنیادی مورد قبول در بررسی شرایط زندگی جوامع مختلف است؛ به‌گونه‌ای که هدف تمامی برنامه‌ها در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی، بهبود کیفیت زندگی افراد، گروه‌ها و جوامع است (سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۷۱). از طرفی هر چند ارتقای کیفیت زندگی در مقیاس‌های فردی و اجتماعی در سکونتگاه‌های روستایی، از دیرباز مورد توجه برنامه‌ریزان بوده است، در دهه‌های اخیر و با اولویت یافتن اهداف اجتماعی توسعه و تدوین آن‌ها در قالب برنامه‌های توسعه، به تدریج نگرش انسانی و جامعه‌شناختی درباره کیفیت زندگی، به ادبیات توسعه و همچنین برنامه‌ریزی‌ها و سیاستگذاری‌های کلان کشورهای پیشرفته راه یافته است (علوی و همکاران، ۱۳۹۴:

1. Shortal
2. Ramsey
3. Paul and kumar

۴۲۴). در نواحی روستایی، ابعاد کیفیت زندگی شامل بُعد اجتماعی و فرهنگی نظیر سنت-ها، وجود زیرساخت‌های اجتماعی و میزان انسجام اجتماعی، بُعد زیست‌محیطی به معنای رفاه انسان که ناشی از حفاظت و ارتقای محیط زیست و میراث طبیعی روستا باشد و بُعد اقتصادی است که به معنای رفاه، کفایت و امنیت درآمد می‌باشد (ویلکینسون و پیکت، ۲۰۰۹: ۳۱). در مقیاس سکونتگاه‌های روستایی، عواملی نظیر کاهش اشتغال و درآمد در بخش کشاورزی، فاصله زیاد و انزوای جغرافیایی آنها، راه‌های ارتباطی و شبکه حمل‌ونقل نامناسب و ناکارآمد، اجرای سیاست‌های لازم برای بهبود کیفیت زندگی روستایی و افزایش رضایت‌مندی از آن را پیچیده‌تر می‌کند (پاپانیکولاو و همکاران^۲، ۲۰۱۲: ۱۶۴).

شکل ۲. شرایط کیفیت زندگی اجتماعی در مسیر توسعه پایدار

مأخذ: زاید^۳، ۲۰۱۰: ۳۷

1. Wilkinson and Pickett
2. Papanikolaou et al
3. Zaid

کیفیت زندگی روستاهای مرزی

تمرکزگرایی، به بروز نوعی نبود تعادل منجر شده است؛ به گونه‌ای که شاهد ارتقای سطح استانداردهای زندگی در استان‌های مرکزی و کاهش آن در مناطق مرزی هستیم. نتیجه ارزیابی امنیتی این پدیده، منفی است و می‌تواند واکنش‌هایی را به دنبال داشته باشد (علینقی، ۱۳۷۸: ۱۲۸).

براساس تحقیقات انجام‌شده، امنیت و توسعه در مناطق مرزی با ضریب همبستگی بالا دارای رابطه‌ای مستقیم و دوسویه هستند. به عبارت دیگر، توسعه و امنیت در مناطق مرزی، تأثیرات متقابلی بر هم دارند. به گونه‌ای که هر اقدامی در فرایند تحقق توسعه، تأثیرات مستقیمی بر فرایند تحقق امنیت می‌گذارد و برعکس. به این ترتیب مناطق دارای شاخص‌های بالای توسعه از ضرایب امنیتی بالاتری نسبت به مناطق توسعه‌نیافته‌تر برخوردارند (عندلیب، ۱۳۸۰: ۱۹۶). بنابراین، توسعه اقتصادی مناطق مرزی و افزایش رفاه و درآمد اقتصادی مرزنیسان از طریق فعالیت‌های سالم اقتصادی، با حمایت و سرمایه‌گذاری دولت‌ها بر کارکرد امنیتی مرز تأثیر مثبت دارد. از سویی دیگر، افزایش فعالیت‌های اقتصادی سالم و سرمایه‌گذاری دولت‌ها در مناطق مرزی، مشروط به نبود اختلاف فاحش اقتصادی در دو سوی مرز، نیز می‌تواند بر کارکرد ارتباطی مرز تأثیر مثبت داشته باشد (زرقانی، ۱۳۸۶: ۱۹۲). رویکردهای مختلفی در مورد توسعه و امنیت مناطق مرزی وجود دارد. در نگرش اول، امنیت بر توسعه تقدم دارد؛ بر این اساس، ابتدا باید امنیت برقرار باشد تا توسعه به وجود آید. کشورهای دارای چنین دیدگاهی، از استقرار منابع حیاتی در مناطق مرزی همجوار با کشور همسایه حمایت می‌کنند. در این زمینه می‌توان به عراق اشاره کرد که برای تمرکز نیروی انسانی در مناطق مرزی‌اش با ایران و کویت، سعی می‌کند ابتدا امنیت را در این مناطق برقرار سازد. در نگرش دوم، اعتقاد بر این است که تحقق امنیت از طریق توسعه است (زرقانی، ۱۳۸۵: ۱۷۰-۱۷۱). در این نگرش، دولت‌ها می‌کوشند ابتدا توسعه را در مناطق حاشیه‌ای نظیر مرزها رواج دهند تا در سایه آن، امنیت را برای مناطق مرزی به

همراه آورند. اما در نگرش سوم، تعامل و درک متقابل، به وجود آورنده توسعه و امنیت در مناطق مرزی است. کیفیت زندگی جوامع یکی از ابعاد توسعه است که با توجه به رویکردهای مطرح شده، اگر توسعه در مناطق مرزی به وجود آید، خودبه خود امنیت هم به وجود می آید (نوربخش و اکبری سراسکانرود، ۱۳۹۱: ۶). در مجموع اقتصاد مرزی نقشی اساسی در کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد، ایجاد روابط دوستی و آشنایی بیشتر و نیز تسریع در همکاری بین نواحی مرزی ایفا می کند. برنامه های توسعه شهری در راستای برنامه های توسعه هر کشور، شرایط زندگی ساکنان فقیر و کم درآمد شهری و روستایی را از طریق بهبود و خوداتکایی آنها در مسیر توسعه ملی کشور قرار می دهد. هدف از این برنامه ها تغییر ساختار اجتماعی و اقتصادی و بهبود شرایط اکولوژیکی حاکم بر جامعه است (طالب، ۱۳۸۴: ۲۲۶).

پیشینه پژوهش

در زمینه سنجش کیفیت زندگی در سکونتگاه های روستاهای مرزی تاکنون مطالعاتی صورت گرفته است که از مهم ترین آنها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

جدول ۱. پیشینه مطالعات انجام شده

پیشینه پژوهش	پژوهشگر	سال	موضوع	نتیجه
پیشینه داخلی	قالیباف و همکاران	۱۳۸۸	سنجش میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی و آثار آن بر امنیت مناطق مرزی	وضعیت کیفیت زندگی در منطقه روستایی شهرستان مشکین شهر از دید جامعه مورد مطالعه بالا نیست
	پورطاهری و همکاران	۱۳۹۰	[سنجش] کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان خاوه شمالی استان لرستان	کیفیت شاخص های آموزش، محیط مسکونی، محیط فیزیکی و نیز درآمد و اشتغال پایین تر از حد متوسط و شاخص های کیفیت سلامت، امنیت و کیفیت کالبدی در حد متوسط ارزیابی شده اند

<p>وضعیت کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه از دید جامعه نمونه، زیاد بالا نبوده و از بین متغیرهای تحقیق، سه متغیر گذران اوقات فراغت، کیفیت محیطی و کیفیت کالبدی بر امنیت مناطق مرزی تأثیر گذار هستند</p>	<p>سنجش رضایت ساکنان از کیفیت زندگی و تأثیر آن بر امنیت مناطق مرزی نمونه مطالعه: بخش سیه- رود شهرستان جلفا</p>	<p>۱۳۹۱</p>	<p>نوربخش و اکبرپورسراسکانرود</p>	
<p>وقتی اولویت‌ها و خواسته‌های مردم محلی که بیشتر حل مسئله بیکاری است مورد توجه قرار گیرد، تثبیت جمعیت روستایی امکان‌پذیر خواهد بود.</p>	<p>نقش اشتغال‌زایی و سرمایه‌گذاری‌های دولتی در تثبیت جمعیت مناطق مرزی، نمونه مطالعه: شهرستان‌های مرزی استان خراسان جنوبی</p>	<p>۱۳۹۱</p>	<p>قیصاری و خواجوی</p>	
<p>با توجه به تأثیرگذاری عوامل اجتماعی، فرهنگی و محیطی در کیفیت زندگی، سطوح متفاوتی از شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی در جوامع مختلف وجود دارد</p>	<p>سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان جعفری‌ای جنوبی شهرستان بندر ترکمن</p>	<p>۱۳۹۲</p>	<p>بدری و همکاران</p>	
<p>بازارچه‌ها تأثیر مثبت و منفی متفاوتی بر کیفیت زندگی روستاییان مرزنشین نزدیک به بازارچه‌ها دارند. بنابراین باید سازوکارهای ممکن برای افزایش مشارکت روستاییان مرزنشین در فعالیت بازارچه‌ها فراهم شود.</p>	<p>بررسی تأثیر بازارچه‌های مرزی بر کیفیت زندگی روستاییان مرزنشین، مورد مطالعه: بازارچه‌های مرزی و روستاهای شهرستان مریوان</p>	<p>۱۳۹۳</p>	<p>میرزائی و عبدزاده</p>	
<p>بین مکان‌گزینی روستا و عضویت در تشکل‌های مردمی، پتانسیل طبیعی، الگوی مصرف خانوار و وضعیت مسکن و بهبود شاخص‌های کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد</p>	<p>بررسی کیفیت زندگی در نواحی روستایی نبراسکا^۲</p>	<p>۲۰۰۲</p>	<p>آلن^۱ و همکاران</p>	<p>پیشینه خارجی</p>

1. Allen
2. Nebraska

سلسله مراتبی از متغیرهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی (حکومتی) در رضایت از کیفیت زندگی و توسعه مؤثر هستند. نتایج تجربی با پیش‌بینی کننده‌های تئوری همخوانی دارد و نشان می‌دهد که ارتباط معناداری میان رضایت از کیفیت زندگی و توسعه روستایی وجود دارد	تحلیلی بر کیفیت زندگی و توسعه روستایی: شواهدی از ویرجینیا ^۱	۲۰۰۳	کیا و همکاران
اثرات متغیرهایی نظیر تحصیلات، میزان استفاده از اینترنت، رضایت از رابطه خانوادگی و همسایگی، وضعیت سلامت جسمی و روحی و مشارکت بر کیفیت زندگی سنجش شده است	رابطه کیفیت زندگی و توسعه روستایی در غرب ویرجینیا (آمریکا)	۲۰۰۳	جیمز و همکارانش ^۲
بین کیفیت زندگی در مناطق روستایی با عوامل طبیعی، اجتماعی و اقتصادی و روانشناختی رابطه وجود دارد.	تحلیل کیفیت زندگی مناطق روستایی غرب ویرجینیا	۲۰۰۵	بوکتیا و همکاران ^۳
ارتقای شاخص‌های کیفیت زندگی را در مناطق روستایی تابعی از بُعد خانوار، عضویت در تشکل‌های مدنی و مشارکت اجتماعی می‌داند.	رتبه‌بندی کیفیت زندگی با به‌کارگیری داده ارتقای شاخص‌های کیفیت زندگی در نواحی روستایی پاکستان	۲۰۰۸	مورو و همکاران ^۴
فقدان فرصت‌های شغلی، محدودیت انتخاب حرفه، امکانات و درآمد پایین، خدمات اجتماعی، بهداشتی و درمانی ضعیف باعث کاهش کیفیت زندگی شده است.	بررسی کیفیت زندگی در مناطق روستایی کرواسی	۲۰۱۰	گرگیچ ^۵ و همکاران

- 1 . Verjina
- 2 . James et al
- 3 . James et al
4. Moro& et al
5. Grgic

سطح اجتماعی و اقتصادی و محیط- زیست زندگی عامل‌های مهمی برای ارزیابی کیفیت زندگی بودند.	کیفیت زندگی و بهزیستی ذهنی	۲۰۱۱	ملکاک ^۱	
--	-------------------------------	------	--------------------	--

روش تحقیق

روش تحقیق در این مطالعه توصیفی-همبستگی است. بخشی از داده‌های تحقیق از طریق مطالعات میدانی و با ابزار پرسشنامه و مصاحبه و بخشی دیگر از داده‌های موردنیاز نظیر چارچوب نظری مفهومی پژوهش، اسناد، مدارک و نتایج سرشماری‌ها از طریق روش کتابخانه‌ای به دست آمده است. جامعه آماری این پژوهش را سرپرستان خانوار دهستان اترک (۳۱۸۹ سرپرست خانوار) تشکیل می‌دهد که برای برآورد حجم نمونه از روش نمونه‌گیری کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد ($p \& q = 0/5$) و احتمال خطای ($0/07$) = d) استفاده شد که ۲۰۰ سرپرست خانوار به عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند. به منظور سنجش میزان روایی آن از ۳۰ پرسشنامه به عنوان یک مطالعه مقدماتی در ۳ روستای خارج از منطقه مورد مطالعه استفاده شد. برای سنجش میزان پایایی پرسشنامه‌ها از آلفای کرونباخ بهره‌گیری شده و ضریب به دست آمده برای پایایی $0/80$ است که نشان‌دهنده اعتماد قابل قبول ابزار تحقیق می‌باشد. همچنین، روایی پرسشنامه‌ها توسط کارشناسان و استادان دانشگاه مورد تأیید قرار گرفت. در رابطه با ابزار گردآوری اطلاعات ذکر این مهم لازم است که پرسشنامه (در طیف ۵ قسمتی لیکرت بسیار کم با امتیاز ۱ تا بسیار زیاد با امتیاز ۵) از نوع پژوهشگر ساخته بوده و از دو بخش اصلی تشکیل شده است. بخش اول آن دربر-گیرنده ویژگی‌های شخصی افراد مورد مطالعه از قبیل جنس، سن، تحصیلات، اراضی تحت مالکیت، میزان درآمد و شغل پاسخگویان بوده و بخش دوم آن دربرگیرنده ابعاد مختلف کیفیت زندگی (شامل پنج بُعد سلامت محیطی، سلامت اجتماعی، سلامت جسمانی، اقتصادی و سلامت روانی) است [جدول ۲] که برای بررسی هر یک از ابعاد از

1. Malkoc

گویه‌های مختلفی (۲۸ گویه) استفاده شده است. پس از جمع‌آوری اطلاعات و پردازش آنها در محیط‌های نرم‌افزاری SPSS با استفاده از آمارهای توصیفی (فراوانی، فراوانی تجمعی، میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات) و آمارهای استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره) به تحلیل داده‌ها و تبیین موضوع مورد مطالعه پرداخته شد.

جدول ۲. ابعاد اصلی و گویه‌های مورد استفاده برای بررسی کیفیت زندگی

تعداد گویه‌ها	گویه‌ها	ابعاد کیفیت زندگی
۸	احساس امنیت در زندگی روزمره، سلامتی محیط روستا، سهولت دسترسی به اطلاعات مورد نیاز روزمره، فعالیت‌های تفریحی، رضایت از محل زندگی، دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی، وضعیت رفت و آمد	بُعد سلامت محیطی
۵	روابط شخصی، رضایت از دوستان، امکانات ورزشی، امکانات فرهنگی، امکانات آموزشی	بُعد سلامت اجتماعی
۶	درد جسمانی در انجام فعالیت‌ها، نیاز به درمان‌های طبی جهت انجام فعالیت‌های روزمره زندگی، تحرک و چابکی، وضعیت خواب، توانایی در انجام فعالیت‌های روزمره زندگی، ظرفیت کاری	بُعد سلامت جسمانی
۴	شغل، میزان درآمد، آینده‌ی شغلی، پس انداز	بُعد اقتصادی
۵	لذت زندگی، معناداری زندگی، تمرکز در امور روزمره، پذیرش شکل ظاهری موجود، رضایت از خود، دلتنگی، ناامیدی، اضطراب و افسردگی	بُعد سلامت روانی

شهرستان گنبد کاووس از نظر موقعیت جغرافیایی بین ۵۴ درجه و ۵۴ دقیقه تا ۵۵ درجه و ۶ دقیقه و ۶ ثانیه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۵ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۳ ثانیه عرض شمالی قرار دارد و این شهرستان بر اساس آخرین تقسیمات کشوری دارای دو بخش و ۶ دهستان و ۱۶۷ آبادی دارای سکنه و ۱۰ آبادی خالی از سکنه می باشد.. شهرستان گنبد دارای شش دهستان به نام‌های آق آباد، اترک، باغلی ماراما، سلطانعلی، فجر و کوند می- باشد (معاونت برنامه‌ریزی استان گلستان، ۱۳۹۲: ۱۱). در این میان دهستان اترک در ۵۴

درجه و ۵۴ دقیقه و ۵ ثانیه تا ۵۵ درجه و ۶ دقیقه و ۶ ثانیه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۲۵ دقیقه و ۷ ثانیه تا ۳۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۳ ثانیه عرض شمالی قرار گرفته است. این دهستان طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰، دارای ۲۵ روستای دارای سکنه و ۳۱۸۹ خانوار و ۱۳۴۰۵ نفر جمعیت بوده است (نقشه ۱).

نقشه ۱: موقعیت دهستان اترک شهرستان گنبد کاووس (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۴)

یافته‌های تحقیق

الف- ویژگی‌های فردی و شغلی پاسخگویان

نتایج توصیفی در رابطه با افراد مورد مطالعه نشان داد که حدود ۶۵/۸ درصد پاسخگویان را مردان و حدود ۳۴/۲ درصد افراد مورد مطالعه را زنان تشکیل می‌دهند. میانگین سنی افراد مورد مطالعه در مناطق روستایی دهستان اترک شهرستان گنبد کاووس ۳۹/۷۹ سال بوده و بیشتر پاسخ‌دهندگان در گروه سنی ۳۵ تا ۴۵ سال واقع شده‌اند. نتایج مربوط به بُعد خانوار افراد مورد بررسی نشان داد که حدود ۶۷ درصد خانوارها دارای بُعد خانوار ۵ تا ۷ نفر، ۲۴ درصد بیشتر از ۷ نفر و ۹ درصد ساکنان دارای بُعد خانوار ۴ نفر و کمتر از آن بوده‌اند. همچنین، نتایج نشان داد ۱۵/۱ درصد افراد مورد مطالعه، از نظر سطح تحصیلات، بی‌سواد، ۱۶/۴ درصد دارای تحصیلات ابتدایی و ۴۵/۲ درصد دارای تحصیلات متوسطه و ۲۳/۳ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی بوده‌اند. نتایج بررسی وضعیت اشتغال بین افراد مورد

مطالعه در مناطق روستایی دهستان نشان داد که ۱۶ درصد افراد مورد مطالعه بیکار بوده، ۱۰/۷ درصد دارای مشاغل دولتی، ۱۸/۳ مشاغل آزاد و ۵۲ درصد دارای مشاغل مرتبط با کشاورزی و ۳ درصد دیگر در گروه سایر مشاغل واقع شده‌اند. در رابطه با میزان درآمد حدود ۵۷ درصد ساکنان معتقد بودند که درآمد ماهیانه بین ۶۰۰ تا ۸۰۰ هزار تومان، ۲۶/۲ درصد بین ۴۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومان، ۵/۸ درصد کمتر از ۴۰۰ هزار و حدود ۱۱ درصد درآمد ماهیانه بیشتر از ۸۰۰ هزار تومان را داشته‌اند. همچنین نتایج نشان داد حد متوسط مالکیت اراضی در میان افراد مورد مطالعه ۴/۳ هکتار می‌باشد.

ب- بررسی ابعاد سطح کیفیت زندگی در میان پاسخگویان دهستان اترک شهرستان گنبد کاووس

رضایت‌مندی از بُعد سلامت محیطی

جدول ۳. بررسی وضعیت گویه‌های مؤثر بر رضایت‌مندی بُعد سلامت محیطی

شاخص	گویه‌ها	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
سلامت محیطی	احساس امنیت در زندگی روزمره	۳,۹	۷,۱۰	۷,۲۶	۷,۱۸	۷,۳۴	۵۹,۳	۳۱۶,۱	۳۶۶,۰
	سلامتی محیط روستا	۹,۷	۲۵	۲,۳۸	۴,۱۸	۵,۱۰	۹۹,۲	۰۸۹,۱	۳۶۴,۰
	سهولت دسترسی به اطلاعات موردنیاز	۹,۷	۶,۲۷	۷,۴۴	۵,۱۴	۳,۵	۸۲,۲	۹۶۲,۰	۳۴۱,۰
	فعالیت‌های تفریحی	۲۰	۳۲	۷,۲۲	۷,۱۰	۷,۱۴	۶۸,۲	۳۱۷,۱	۴۹۱,۰

۳۸۷,۰	۲۰۸,۱	۱۲,۳	۱۲	۷,۳۰	۷,۲۶	۷,۱۸	۱۲	رضایت از محل زندگی
۴۰۱,۰	۱۳۹,۱	۸۴,۲	۷,۱۰	۳,۱۳	۳,۳۷	۷,۲۶	۱۲	دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی
۳۷۰,۰	۱۱۶,۱	۰,۳	۲,۱۲	۶,۱۷	۸,۳۷	۳,۲۴	۱,۸	وضعیت رفت و آمد

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود در زمینه رضایت‌مندی ساکنان دهستان از کیفیت زندگی در بُعد محیطی، مؤلفه‌های سهولت دسترسی به اطلاعات روزمره، سلامت محیط روستا و احساس امنیت در زندگی روزمره بیشترین تأثیر را بر بُعد سلامت محیطی داشته‌اند که مهم‌ترین دلایل آن وجود تعاملات روزمره بین افراد، مشارکت روستاییان در جلوگیری از آلوده‌شدن محیط روستاها و همچنین، رعایت حقوق و حریم شخصی و عمومی از سوی ساکنان این دهستان است. در مقابل، مؤلفه‌هایی نظیر فعالیت‌های تفریحی، دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی، رضایت از محل زندگی کمترین تأثیر را بر بُعد پیش‌گفته داشته‌اند که در تفسیر آنها می‌توان چنین نتیجه گرفت: کمبود فضاهای عمومی از جمله پارک‌ها و تفرجگاه‌ها، ضعف خدمات بهداشتی که عوامل مؤثری بر کاهش رضایت از زندگی در بین روستاییان می‌باشند، دلایل اصلی تأثیر کم مؤلفه‌های یادشده بر رضایت از بُعد محیطی در منطقه مورد مطالعه می‌باشند که لزوم توجه به این مسائل برای بهتر شدن وضعیت سلامت محیطی را آشکار می‌سازد.

رضایت‌مندی از بُعد سلامت اجتماعی

جدول ۴. بررسی وضعیت گویه‌های مؤثر بر رضایت‌مندی سلامت اجتماعی

شاخص	گویه‌ها	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
سلامت اجتماعی	روابط شخصی	۶,۶	۱,۲۱	۶,۲۷	۳,۳۰	۵,۱۴	۲۵,۳	۱۴۵,۱	۳۵۲,۰
	رضایت از دوستان	۵,۱۴	۳,۲۶	۱,۱۷	۷,۲۳	۴,۱۸	۰,۵۳	۳۵۵,۱	۴۴۴,۰
	امکانات ورزشی	۸,۴۰	۶,۲۷	۸,۱۵	۲,۱۳	۶,۲	۰,۹۲	۱۵۷,۱	۵۵۳,۰
	امکانات فرهنگی	۵,۳۵	۶,۲۷	۴,۱۸	۸,۱۱	۶,۶	۲۶,۲	۲۴۸,۱	۵۵۲,۰
	امکانات آموزشی	۲۶	۸,۲۸	۵,۲۰	۲,۱۹	۵,۵	۴۹,۲	۲۲۶,۱	۴۹۲,۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

در رابطه با سنجش رضایت از بُعد سلامت اجتماعی در جامعه مورد مطالعه، از مؤلفه‌هایی نظیر روابط شخصی، رضایت از دوستان، امکانات ورزشی، فرهنگی و آموزشی استفاده شد که در این میان مؤلفه‌های روابط شخصی و رضایت از دوستان دارای بیشترین تأثیر بر شاخص سلامت اجتماعی بوده‌اند. بنابراین در صورت تقویت این دو مؤلفه می‌توان انتظار بهبود وضعیت بُعد سلامت اجتماعی را در جامعه مورد مطالعه داشت. در مقابل، دو مؤلفه امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی کمترین تأثیر را بر شاخص یادشده داشته‌اند.

رضایت‌مندی از بُعد سلامت جسمانی

جدول ۵. بررسی وضعیت گویه‌های مؤثر بر رضایت‌مندی بُعد سلامت جسمانی

شاخص	گویه‌ها	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
سلامت جسمانی	درد جسمانی در انجام فعالیت‌ها	۱۶	۳,۲	۷,۲۶	۷,۱۸	۱۷	۰,۳	۳۲۵,۱	۴۴۱,۰
	نیاز به درمان‌های طبی برای انجام فعالیت‌های روزمره	۴,۲۲	۳,۳۰	۵,۱۴	۱,۲۱	۸,۱۱	۷,۰,۲	۳۴۷,۱	۴۹۸,۰
	تحرک و چابکی	۲,۹	۱,۱۷	۵,۳۵	۷,۲۳	۵,۱۴	۱۷,۳	۱۵۹,۱	۳۶۵,۰
	وضعیت خواب	۲,۹	۵,۱۴	۹,۳۲	۲,۳۴	۲,۹	۲۰,۳	۰,۹۶,۱	۳۴۲,۰
	توانایی در انجام فعالیت‌های روزمره زندگی	۳,۵	۷,۱۴	۴۰	۲۴	۱۶	۳۱,۳	۰,۷۸,۱	۳۲۵,۰
	ظرفیت کاری	۱۱	۵,۲۰	۸,۲۸	۷,۲۴	۱,۱۵	۱۲,۳	۲۲۴,۱	۳۹۲,۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد توانایی انجام فعالیت‌های روزمره، وضعیت خواب و تحرک و چابکی بیشترین تأثیر را بر سلامت جسمانی داشته‌اند. از دلایل اصلی این امر می‌توان به تناسب فعالیت‌های روزمره با وضعیت جسمانی و فیزیکی افراد، استراحت و خوابیدن متناسب با نیاز بدن و در نتیجه تحرک و چابکی در انجام امور روزمره اشاره کرد. در مقابل مؤلفه‌های یادشده، دو مؤلفه نیاز به درمان‌های طبی برای انجام فعالیت‌های روزمره زندگی و درد جسمانی در انجام فعالیت‌ها کمترین تأثیر را بر شاخص سلامت جسمانی داشته‌اند و این امر مهر تأییدی بر مدعای پیش‌گفته است که بین فعالیت‌های روزمره ساکنان روستاهای دهستان اترک شهرستان گنبد کاووس تناسب وجود دارد.

رضایت‌مندی از بُعد سلامت اقتصادی

جدول ۶. بررسی وضعیت گویه‌های مؤثر بر رضایت‌مندی بُعد اقتصادی روستاییان دهستان اترک

شهرستان گنبد کاووس

شاخص	گویه‌ها	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
اقتصادی	شغل	۷,۲۶	۲۴	۷,۲۶	۳,۱۷	۳,۵	۵۱,۲	۲۱۲,۱	۴۸۲,۰
	میزان درآمد	۴۰	۷,۲۲	۲۴	۱۲	۳,۱	۱۲,۲	۱۱۵,۱	۵۲۵,۰
	آینده شغلی	۴,۲۲	۶,۲۷	۶,۲۷	۱,۱۷	۳,۵	۵۵,۲	۱۷۱,۱	۴۵۹,۰
	پس‌انداز	۸,۳۶	۲۵	۴,۲۲	۸,۱۱	۹,۳	۶۳,۲	۲۸۴,۱	۴۸۸,۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

همان‌طور که جدول ۶ نشان می‌دهد در بین مؤلفه‌های مورد بررسی، میزان رضایت از آینده شغلی و رضایت از شغل بیشترین تأثیر و میزان درآمد و پس‌انداز کمترین تأثیر را بر رضایت‌مندی از بُعد اقتصادی داشته‌اند.

رضایت‌مندی از بُعد سلامت روانی

جدول ۷. بررسی وضعیت گویه‌های مؤثر بر رضایت‌مندی بُعد سلامت روانی روستاییان دهستان

اترک شهرستان گنبد کاووس

شاخص	گویه‌ها	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
سلامت روانی	لذت زندگی	۵,۱۰	۲۵	۶,۲۷	۷,۱۹	۱,۱۷	۰,۸,۳	۲۵۲,۱	۴۰۶,۰
	معناداری زندگی	۹,۷	۴,۲۲	۶,۲۷	۲,۳۴	۹,۷	۱۲,۳	۰۹۵,۱	۳۵۰,۰
	تمرکز در امور روزمره	۶,۶	۷,۱۹	۸,۳۶	۳,۲۶	۵,۱۰	۱۴,۳	۰۶۷,۱	۳۴۰,۰
	پذیرش شکل ظاهری موجود	۵,۱۰	۴,۱۸	۹,۲۸	۳,۲۶	۸,۱۵	۱۸,۳	۲۱۹,۱	۳۸۳,۰
	رضایت از خود	۸,۶	۳,۲۰	۴,۲۸	۷,۲۹	۹,۱۴	۲۶,۳	۱۴۷,۱	۳۵۱,۰

۳۳۴,۰	۰۷۸,۱	۲۲,۳	۸,۱۵	۷,۱۹	۵,۳۹	۱,۲۱	۹,۳	دلتنگی، ناامیدی، اضطراب و افسردگی
-------	-------	------	------	------	------	------	-----	--------------------------------------

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد در بین مؤلفه‌های بُعد سلامت روانی، مؤلفه‌های احساس دلتنگی، ناامیدی، اضطراب و افسردگی و تمرکز در زندگی از نظر پاسخگویان بیشترین تأثیر را بر بُعد سلامت روانی داشته است. در مقابل آن‌ها، مؤلفه‌های لذت از زندگی و پذیرش شکل ظاهری موجود کمترین تأثیر را بر سلامت روانی داشته‌اند.

- بررسی سطح رضایت‌مندی روستاییان دهستان اترک شهرستان گنبد کاووس
جدول ۸. بررسی سطح رضایت‌مندی روستاییان دهستان اترک شهرستان گنبد کاووس از شاخص-
های مورد بررسی

شاخص‌های مورد بررسی					سطح رضایت‌مندی
روانی	اقتصادی	اجتماعی	جسمانی	محیطی	
۶,۲	۹,۲۸	۳,۲۶	۹,۷	۹,۷	خیلی کم
۶,۶	۹,۲۸	۳,۳۰	۴,۲۲	۹,۲۸	کم
۵,۳۵	۴,۲۲	۷,۲۳	۲,۳۴	۵,۳۵	متوسط
۵,۳۹	۱,۱۷	۸,۱۵	۶,۲۷	۸,۱۹	زیاد
۸,۱۵	۷,۲	۹,۳	۹,۷	۹,۷	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع کل

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

در جدول ۸ ابعاد پنج‌گانه رضایت از کیفیت زندگی در دهستان اترک مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان می‌دهد بیشترین رضایت‌مندی روستاییان از کیفیت زندگی در بُعد سلامت روانی بوده است. چرا که ۵۵/۳ درصد پاسخگویان رضایت‌مندی خود را در حد زیاد و بسیار زیاد، ۳۵/۵ درصد در حد متوسط و ۹/۲ درصد در حد کم و بسیار کم اعلام کرده‌اند. پس از بُعد سلامت روانی، بُعد سلامت جسمانی در دومین رتبه به لحاظ رضایت از کیفیت زندگی از نظر روستاییان منطقه مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در این بُعد، ۳۵/۵ درصد پاسخگویان سطح رضایت‌مندی زیاد و بسیار زیاد، ۳۴/۲ درصد در حد متوسط و

۳۰/۳ درصد در سطح کم و بسیار کم داشته‌اند. به لحاظ رضایت‌مندی از ابعاد کیفیت زندگی، بُعد محیطی در جایگاه سوم قرار می‌گیرد. به این صورت که ۲۷/۷ درصد پاسخگویان رضایت‌مندی در سطح زیاد و بسیار زیادی داشته‌اند و ۳۵/۵ درصد سطح رضایت‌مندی متوسط و ۳۶/۸ درصد سطح رضایت کم و بسیار کم داشته‌اند. پس از ابعاد سه گانه، بُعد اجتماعی و اقتصادی قرار می‌گیرند. به این صورت که بُعد اجتماعی با اختلاف ناچیزی نسبت به بُعد اقتصادی در جایگاه چهارم قرار گرفته است و حدود ۴۳/۴ درصد پاسخگویان در بُعد اجتماعی رضایت‌مندی در سطح متوسط و بیشتر از آن را داشته‌اند در حالی که این مقدار برای بُعد اقتصادی حدود ۴۲/۲ درصد می‌باشد. به این ترتیب سطح رضایت‌مندی روستاییان دهستان اترک شهرستان گنبد کاووس در ابعاد پنج‌گانه مورد بررسی به ترتیب اولویت عبارت‌اند از: بُعد روانی، بُعد جسمانی، بُعد محیطی، بُعد اجتماعی و بُعد اقتصادی.

ج- ارزیابی سطح کلی کیفیت زندگی مناطق روستایی دهستان اترک شهرستان گنبد کاووس

برای ارزیابی سطح کلی کیفیت زندگی مناطق روستایی دهستان از ۱۵ گویه در سطح ۵ قسمتی لیکرت (از خیلی کم تا خیلی زیاد) استفاده شد. به این صورت که پس از شاخص-سازی در تحلیل عاملی، کیفیت زندگی در جامعه مورد مطالعه در پنج سطح طبقه‌بندی شد (جدول ۹). نتایج حاکی از آن است که کیفیت زندگی در اکثریت جامعه مورد مطالعه در حد متوسط قرار دارد، به گونه‌ای که کیفیت زندگی حدود ۵۰ درصد خانوارهای مورد مطالعه در حد متوسط واقع شده است. همچنین نتایج نشان داد ۲۶/۳ درصد از جامعه مورد مطالعه دارای کیفیت زندگی پایین‌تر از حد متوسط بوده و ۲۳/۶ درصد کیفیت زندگی در حد زیاد و بسیار زیاد داشته‌اند.

جدول ۹. فراوانی و درصد فراوانی سطوح کیفیت زندگی مناطق روستایی دهستان اترک

شهرستان گنبد کاووس

طبقه	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
خیلی کم	۴	۶,۲	۶,۲
کم	۳۵	۷,۲۳	۳,۲۶
متوسط	۷۵	۵۰	۳,۷۶
زیاد	۳۰	۷,۱۹	۱,۹۶
خیلی زیاد	۶	۹,۳	۱۰۰
جمع کل	۱۵۰	۱۰۰	-

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

برای بررسی میزان همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته (کیفیت زندگی) از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد (جدول ۱۰). همان‌طور که مشاهده می‌شود، بین متغیرهای تحصیلات سرپرست خانوار، بُعد خانوار، میزان درآمد، سن سرپرست خانوار و سطح کل اراضی با متغیر کیفیت زندگی روستائیان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بدین صورت که هر چه میزان این همبسته‌ها بیشتر باشد، سطح کیفیت زندگی روستائیان نیز بیشتر است. درحالی‌که متغیرهای فاصله از شهر و دسترسی به راه‌های ارتباطی با متغیر کیفیت زندگی روستائیان رابطه مثبت و معناداری ندارند.

جدول ۱۰. ضریب همبستگی بین متغیر کیفیت زندگی با متغیرهای مورد بررسی در دهستان اترک

شهرستان گنبد کاووس

متغیر اول	متغیر دوم	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
کیفیت زندگی	تحصیلات سرپرست خانوار	۴۸۶,۰	۰۰۰,۰*
	بُعد خانوار	۶۴۷,۰	۰۰۰,۰*
	میزان درآمد	۶۰۵,۰	۰۰۰,۰*
	سن سرپرست خانوار	۶۸۲,۰	۰۰۰,۰*
	سطح کل اراضی	۷۱۴,۰	۰۰۰,۰*
	فاصله از شهر	۰۲۱,۰	۸۵۷,۰NS

۳۷۴,۰ns	۰۹۸,۰ -	دسترسی به راه ارتباطی	
---------	---------	-----------------------	--

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴. * معناداری در سطح ۹۹ درصد ns نبود معناداری

به منظور بررسی رابطه دو متغیر جنسیت و مؤلفه‌های کیفیت زندگی روستاییان از آزمون مقایسه میانگین t استفاده شده است. جدول ۱۰ مقادیر میانگین کیفیت زندگی برای زنان و مردان را نشان می‌دهد که به ترتیب ۵۰/۴۳۵ و ۵۱/۷۴۷ می‌باشد و تفاوت میانگین بین دو جنس ۱/۳۱۲ است. مقدار آزمون t برابر با ۱/۷۸۹ و دارای سطح معناداری ۰/۶۵۴ است که نشان می‌دهد تفاوت معناداری در کیفیت زندگی بر حسب جنسیت وجود ندارد.

جدول ۱۱. مقایسه میانگین کیفیت زندگی بر حسب جنسیت

جنسیت	میانگین	خطای معیار میانگین	انحراف استاندارد	تفاوت میانگین	آزمون T	سطح معناداری
مرد	۵۰/۴۳۵	۰/۵۷۱	۶/۳۶	۱/۳۱۲	۱/۷۸۹	۰/۶۵۴
زن	۵۱/۷۴۷	۰/۴۳۵	۶/۷۷			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴. ns نبود معناداری

برای سنجش رابطه بین دو متغیر شغل پاسخ‌گویان و کیفیت زندگی از آزمون تحلیل واریانس آنوا استفاده شده است. جدول ۱۲ نشان‌دهنده مقایسه میزان میانگین کیفیت زندگی روستاییان بر حسب وضعیت اشتغال می‌باشد.

جدول ۱۲. مقایسه میزان کیفیت زندگی پاسخگویان بر حسب وضعیت اشتغال

متغیر وابسته	متغیر مستقل (وضعیت اشتغال)	میانگین	مقدار آزمون F	سطح معناداری
کیفیت زندگی	شاغل	۳/۹۳	۲/۰۵۵	۰/۱۲۹
	بیکار	۴/۰۳		
	محصل	۳/۸۱		

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴. ns نبود معناداری

یافته‌های جدول ۱۲ نشان می‌دهد که میان میانگین مؤلفه‌های کیفیت زندگی و وضعیت اشتغال تفاوت وجود دارد، اما این تفاوت به لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد. در نهایت، با وجود تفاوت میان میانگین کیفیت زندگی روستاییان بر حسب وضعیت اشتغال، اما این تفاوت به لحاظ آماری معنادار نیست.

د- متغیرهای تبیین‌کننده رضایت از کیفیت زندگی

در این پژوهش برای تعیین سهم نسبی متغیرهای مستقل (عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی روستاییان دهستان) بر متغیر وابسته (کیفیت زندگی روستاییان) از روش رگرسیون گام به گام استفاده شده است. در این روش متغیری که بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته دارد، ابتدا وارد مدل می‌شود و متغیرهای دیگر دوباره برای ورود به مدل بررسی می‌شوند. نتایج به-دست‌آمده بیانگر این است که پنج متغیر بر میزان کیفیت زندگی روستاییان دهستان تأثیر می‌گذارند. نتایج جدول ۱۳ نشان می‌دهد که پنج متغیر سطح کل اراضی، سن سرپرست خانوار، میزان درآمد، تحصیلات سرپرست خانوار و بُعد خانوار در پنج گام وارد معادله شده و روی هم رفته $71/8$ درصد متغیر وابسته را تبیین کرده‌اند. به این صورت که در مرحله یا گام اول، متغیر سطح کل اراضی که یکی از شاخص‌های کیفیت زندگی می‌باشد وارد معادله شده و $43/2$ درصد واریانس متغیر وابسته یعنی کیفیت زندگی را تبیین کرده است؛ سن سرپرست خانوار در مرحله دوم وارد معادله شده و R^2 را به $0/650$ رسانده و $21/8$ درصد قدرت تبیین را بالا برده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود در مرحله بعد، متغیر میزان درآمد وارد معادله شده و سه درصد به قدرت تبیین افزوده است؛ در مرحله چهارم، متغیر تحصیلات سرپرست خانوار وارد معادله شده و مقدار R^2 را به $0/706$ رسانده و $2/6$ درصد به قدرت مدل افزوده است. در نهایت متغیر بُعد خانوار وارد معادله شده و $1/2$ درصد به قدرت تبیین‌کنندگی مدل افزوده است.

جدول ۱۳. تأثیر متغیرهای مستقل بر سطح رضایت‌مندی از کیفیت زندگی روستاییان دهستان

اترک شهرستان گنبد کاووس

مرحله	شاخص	R	R ²	سهم هر متغیر در تبیین متغیر وابسته	B	انحراف معیار	Beta	T	sig
مرحله اول	سطح کل اراضی	۶۵۰,۰	۴۳۲,۰	۲,۴۳	۱۵۹,۲	۱۵۷,۰	۵۹۳,۰	۷۷,۱۳	۰,۰۰,۰
مرحله دوم	سن سرپرست خانوار	۸۰۶,۰	۶۵۰,۰	۸,۲۱	۵۱۱,۳	۸۷۳,۰	۲۲۶,۰	۰۲,۴	۰,۰۰,۰
مرحله سوم	میزان درآمد	۸۲۴,۰	۶۸۰,۰	۳	۵۲۲,۰	۱۲۵,۰	۱۶۵,۰	۱۷,۴	۰,۰۰,۰
مرحله چهارم	تحصیلات سرپرست خانوار	۸۴۰,۰	۷۰۶,۰	۶,۲	۵۸۶,۳	۰۲۱,۱	۲۰۴,۰	۵۱,۳	۰,۰۰,۰
مرحله پنجم	بُعد خانوار	۸۴۷,۰	۷۱۸,۰	۲,۱	۷۵۹,۲	۸۱۸,۰	۱۴۷,۰	۳۷,۳	۰,۰۰,۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴. * معناداری در سطح ۹۹ درصد

تعیین سهم و نقش هر یک از پنج متغیر سطح کل اراضی، سن سرپرست خانوار، بُعد خانوار، تحصیلات سرپرست خانوار و میزان درآمد در تبیین متغیر وابسته به مقادیر بتا وابسته است، زیرا این مقادیر استاندارد شده هستند و امکان مقایسه و تعیین سهم نسبی هر یک از متغیرها را فراهم می‌سازند. بر اساس بتای به دست آمده برای متغیر سطح کل اراضی به ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار متغیر سطح کل اراضی، به اندازه ۰/۵۹۳ در انحراف معیار متغیر وابسته (کیفیت زندگی روستاییان دهستان اترک شهرستان گنبد کاووس) تغییر ایجاد می‌شود. دومین متغیری که بر انحراف معیار متغیر وابسته بیشترین تأثیر را دارد، متغیر سن سرپرست خانوار می‌باشد که به ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار این متغیر، به اندازه ۰/۲۲۶ در انحراف معیار متغیر وابسته (کیفیت زندگی روستاییان دهستان) تغییر ایجاد می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش در رابطه با ابعاد پنج‌گانه کیفیت زندگی (ابعاد محیطی، اجتماعی، جسمانی، اقتصادی و روانی) نشان داد روستاییان دهستان بیشترین سطح رضایت‌مندی را در ابعاد

روانی و جسمانی داشته‌اند. از دلایل اصلی این امر می‌توان به وجود امنیت، وجود جاذبه‌های طبیعی و انسانی برای گذران اوقات فراغت، یک‌دست و همگن بودن جامعه که تقریباً ساکنان را به صورت رفیق بار آورده تا رقیب، روابط خانوادگی بالا، مشارکت بین ساکنان، حس تعاون و همیاری بالا و ... اشاره کرد. در مرتبه بعدی بُعد سلامت جسمانی قرار دارد. در رابطه با وضعیت مساعدتر این بُعد در مقایسه با سه بُعد محیطی، اجتماعی و اقتصادی می‌توان چنین نتیجه گرفت که در بُعد سلامت روانی از مواد غذایی مصنوعی، فناوری پیشرفته در انجام امور روزمره در بخش‌های کشاورزی، صنعت و خدمات و به تبع آن فعالیت یدی بیشتر، کمتر استفاده شده و داروهای بومی در مواقع ضرورت بیشتر مورد استفاده قرار گرفته و همچنین به شیوع کمتر مشروبات، مواد مخدر و ... می‌توان اشاره کرد. در ارتباط با ضعف بُعد اقتصادی در بین روستاییان دهستان می‌توان گفت که علت اصلی این پدیده، میزان رضایت ضعیف از شغل فعلی و امید کم به آینده شغلی به واسطه فصلی بودن مشاغل و همچنین نبود کارخانه‌جات و صنایع است؛ البته صنایعی که توانایی پوشش اشتغال روستاییان را در تمام فصول داشته باشند. در رابطه با علل اصلی ضعف بُعد اجتماعی با توجه به مؤلفه‌های مورد بررسی می‌توان به ضعف امکانات ورزشی، آموزشی و فرهنگی که زمینه‌ساز جوامع توانمند هستند، اشاره کرد. گفتنی است سطح رضایت‌مندی بیشتر از ۵۰ درصد جامعه مورد مطالعه در ابعاد اجتماعی و اقتصادی کمتر از حد متوسط بوده است. در حالی که ۲۶/۳ درصد از جامعه مورد مطالعه دارای کیفیت زندگی پایین‌تر از حد متوسط و ۲۳/۶ درصد کیفیت زندگی در حد زیاد و بسیار زیاد داشته‌اند. برای تبیین عوامل مؤثر بر سطح کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان از روش رگرسیون گام به گام استفاده شد. نتایج نشان داد که پنج متغیر سطح کل اراضی (۴۳/۲ درصد)، سن سرپرست خانوار (۲۱/۸ درصد)، میزان درآمد (۳ درصد)، تحصیلات سرپرست خانوار (۲/۶ درصد) و بُعد خانوار (۱/۲ درصد) در پنج گام وارد معادله شده و روی هم‌رفته ۷۱/۸ درصد متغیر وابسته (کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان) را تبیین کرده‌اند.

نتایج حاصل از پژوهش حاضر در مقایسه با یافته‌های پژوهش‌های پیشین همچون قالیباف و همکاران (۱۳۸۸)، که وضعیت کیفیت زندگی در منطقه روستایی مرزی شهرستان مشکین‌شهر را ارزیابی کرده و دریافته‌اند که سه متغیر گذران اوقات و فراغت، کیفیت محیطی و کیفیت کالبدی بر امنیت منطقه تأثیر گذارند، مطابقت دارد. همچنین با نتایج پژوهش پورطاهری و همکاران (۱۳۹۰)، که در بررسی کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان خاوه شمالی استان لرستان به این نتیجه رسیدند که کیفیت شاخص‌های آموزش، محیط مسکونی، محیط فیزیکی و نیز درآمد و اشتغال پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد و همین‌طور با نتایج پژوهش نوربخش و اکبرپورسراسکانرود (۱۳۹۱) که به سنجش رضایت ساکنان از کیفیت زندگی و تأثیر آن بر امنیت مناطق مرزی بخش سیه‌رود شهرستان جلفا پرداخته و نشان دادند که سه متغیر گذران اوقات فراغت، کیفیت محیطی و کیفیت کالبدی بر امنیت مناطق مرزی تأثیر گذار هستند، هم‌خوانی دارد. چرا که یافته‌های پژوهش حاضر بیانگر این است که شاخص‌های کیفیت زندگی در مناطق روستایی مرزی دهستان اترک در بُعد اجتماعی، اقتصادی و محیطی در سطح مطلوبی نیست و همچنین یافته‌های پژوهش حاضر، بیانگر این است که بیشترین سطح کیفیت زندگی در شاخص‌های کیفیت سلامت بوده است، درحالی‌که در یافته‌های پورطاهری و همکارانش (۱۳۹۰)، شاخص‌های کیفیت سلامت در حد متوسط ارزیابی شده‌اند. نتایج پژوهش میرزائی و عبدزاده (۱۳۹۳) با عنوان «بررسی تأثیر بازارچه‌های مرزی بر کیفیت زندگی روستاییان مرزنشین، مورد مطالعه: بازارچه‌های مرزی و روستاهای شهرستان مریوان» با روش پیمایشی حاکی از آن بود که بازارچه‌ها تأثیر مثبت و منفی متفاوتی بر کیفیت زندگی روستاییان مرزنشین نزدیک به بازارچه‌ها دارند. بنابراین باید سازوکارهای ممکن برای افزایش مشارکت روستاییان مرزنشین در فعالیت بازارچه‌ها فراهم شود. پژوهش حاضر هم به دلیل میزان رضایت ضعیف از شغل فعلی و امید کم به آینده شغلی به واسطه فصلی بودن مشاغل

و همچنین نبود کارخانه‌جات و صنایع با یافته‌های پژوهش میرزائی و عبدزاده هم‌خوانی ندارد.

پیشنهادها

- برنامه‌ریزی دولت برای جلوگیری از مهاجرت روستاییان مرزنشین و افزایش کیفیت زندگی آنان؛
- برنامه‌ریزی برای ثابت نگه‌داشتن روحیه اجتماعی افراد منطقه و تقویت روحیه همکاری آنها؛
- ارتقای احساس رضایت در روستاییان مرزنشین از طریق فراهم کردن تأسیسات آموزشی (ایجاد مدارس)، فرهنگی و ورزشی در روستاهای مرزی؛
- ایجاد کارخانه‌جات و صنایعی که توانایی پوشش اشتغال روستاییان در تمام فصول را داشته باشند (بعد اقتصادی)؛
- سیاست‌های تشویقی و حمایتی دولت از مناطق محروم و مرزنشین در مناطق مرزی تأثیر به‌سزایی خواهد داشت که خود کاهش مفاسد متعدد اجتماعی را در پی دارد و جاذبه‌های ماندن را بیشتر می‌کند؛
- انجام مطالعات میدانی گسترده در نواحی روستایی مرزی به‌منظور کشف و شناخت مشکلات و همچنین شناخت توانمندی‌های آنها برای برنامه‌ریزی بهتر در این نواحی؛
- اجرای طرح‌های توانمندسازی برای روستاییان با استفاده از منابع مشارکتی روستاها و تعریف سازوکارهای ارتقای سرمایه اجتماعی محلی برحسب ویژگی‌های بومی مناطق.

منابع

- احمدی‌پور، زهرا، حافظ‌نیا، محمدرضا و محمدپور، علیرضا. (۱۳۸۷). تأثیرات اقتصادی و اجتماعی بازگشایی مرزها، نمونه موردی بخش باجگیران در مرز ایران و ترکمنستان. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی. شماره ۶۵. صص ۱۸-۱.

- افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین، پاپلی یزدی، محمدحسین و عبدی، عرفان. (۱۳۸۷). ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه‌های مرزی بازتاب‌های توسعه مناطق مرزی. فصلنامه ژئوپلیتیک. سال چهارم. شماره دوم. صص ۸۹-۱۰۹.
- امانپور، سعید، نادری، کاوه، ایصافی، ایوب و منصوری میانرود، فریبرز. (۱۳۹۱). بررسی و تحلیل اثرات بازارچه‌های مرزی بر ساختار اقتصادی و اجتماعی شهرها (نمونه موردی: شهر جوانرود). مجموعه مقالات همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها. زاهدان.
- بریمانی، فرامرز و بلوچی، عثمان. (۱۳۹۲). «ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی با استفاده از سامانه‌های هوشمند (منطق فازی)» (مطالعه موردی: دهستان مهبان شهرستان نیک‌شهر). پژوهش‌های روستایی. دوره چهارم. شماره سه.
- بوستانی، داریوش، ابتکاری، محمدحسین و محمدپور، احمد. (۱۳۹۱). «ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی در نواحی روستایی کشور». فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی. سال اول. شماره چهارم. صص ۱۶۷-۱۹۵.
- پورطاهری، مهدی، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و فتاحی، احدالله. (۱۳۹۰). «ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه شمالی، استان لرستان)». پژوهش‌های جغرافیای انسانی. شماره ۷۶. صص: ۱۳-۳۱.
- حیدری ساربان، وکیل. (۱۳۹۳). «سنجش و اولویت‌بندی مناطق روستایی بر حسب سطوح کیفیت زندگی شهرستان مشکین‌شهر». نشریه پژوهش‌های کاربردی علوم جغرافیایی. سال چهاردهم. شماره ۳۳. صص ۱۵۲-۱۳۱.
- حیدری ساربان، وکیل. (۱۳۹۳). تبیین عوامل مؤثر بر ارتقای رفاه اجتماعی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: شهرستان مشکین‌شهر). پژوهش‌های جغرافیای انسانی. دوره ۴۷. شماره ۴.

- خوشفر، غلامرضا و دیگران. (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در نواحی شهری مطالعه موردی: نواحی شهری گرگان. مجله آمایش جغرافیایی فضا. سال سوم. شماره ۹.
- رضوانی، محمدرضا و دیگران. (۱۳۸۸)، «توسعه و سنجش شاخص های کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: شهر نورآباد، استان لرستان)». مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای. سال اول. شماره دوم. صص: ۸۷-۱۱۰.
- زرقانی، سیدهادی (۱۳۸۶). مقدمه ای بر شناخت مرزهای بین المللی، چاپ اول. تهران: انتشارات معاونت پژوهش دانشگاه علوم انتظامی امین.
- زرقانی، سیدهادی. (۱۳۸۵). عوامل مؤثر در امنیت مرزی با تأکید بر مرز شرقی ایران و افغانستان. مجله علوم جغرافیایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد. سال ۱. شماره ۱.
- سلیمانی، محمد، منصوریان، حسین و براتی، زهرا. (۱۳۹۲). سنجش کیفیت زندگی در محله های در حال گذر شهری) مورد مطالعه: محله دروازه شمیران از منطقه ۱۲ شهر تهران. فصلنامه بین المللی انجمن جغرافیایی ایران. سال یازدهم. شماره ۳۸. صص ۵۲ - ۷۵.
- طالب، مهدی. (۱۳۸۴). جامعه شناسی روستایی: ابعاد تغییر و توسعه در جامعه روستایی ایران. چاپ اول. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- علوی، سیدعلی و دیگران. (۱۳۹۴). رتبه بندی نواحی روستایی براساس میزان رضایت از کیفیت زندگی با استفاده از مدل تصمیم گیری کوپراس (مطالعه موردی: دهستان نورآباد، بخش مرکزی شهرستان دلفان، استان لرستان). پژوهش های جغرافیای انسانی. دوره ۴۷. شماره ۳.
- علینقی، امیرحسین. (۱۳۷۸). داده هایی از عدم تعادل در جامعه ایران؛ استان های مرزی. فصلنامه مطالعات راهبردی. شماره ۵ و ۶.

- عندلیب، علیرضا. (۱۳۸۰). نظریه پایه و اصول آمایش مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران. تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دانشکده فرماندهی و ستاد دوره عالی جنگ.
- عیسی‌لو، علی‌اصغر، بیات، مصطفی و بهرامی، عبدالعلی. (۱۳۹۲). «انگاره زیست‌پذیری رهیافتی نوین جهت ارتقای کیفیت زندگی در جوامع روستایی (مطالعه موردی: شهرستان قم، بخش کهک)». فصلنامه مسکن و محیط. شماره ۱۴۶.
- قالیباف، محمدباقر، رمضان‌زاده لسبویی، مهدی و یاری شگفتی، اسلام. (۱۳۸۸). سنجش میزان رضایت‌مندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی و آثار آن بر امنیت مناطق مرزی؛ مطالعه موردی بخش نوسود استان کرمانشاه. فصلنامه روستا و توسعه. سال ۱۱. شماره ۳. صص ۱۴۸-۱۶۳.
- قالیباف، محمدباقر، روستائی، مجتبی، رمضان‌زاده لسبویی، مهدی و طاهری، محمدرضا. (۱۳۹۰). «ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی، محله یافت‌آباد)». جغرافیا. سال ۹. شماره ۳۱. صص: ۵۳-۳۳.
- قیصری، صدیقه و خواجه‌جوی، عالیه. (۱۳۹۱)، نقش اشتغالزایی و سرمایه‌گذاری‌های دولتی در تثبیت جمعیت مناطق مرزی (مطالعه موردی شهرستان‌های مرزی استان خراسان جنوبی). همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها، فروردین، زاهدان.
- کردزنگنه، جعفر. (۱۳۸۵). «بررسی کیفیت زندگی مرتبط با سلامت سالمندان و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهر رامهرمز)». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم اجتماعی - گروه جمعیت‌شناسی. تهران: دانشگاه تهران.
- معاونت برنامه‌ریزی استانداری گلستان. (۱۳۹۲). طرح آمایش استان گلستان.
- میرزائی، حسین و عبده‌زاده، سیروان. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر بازارچه‌های مرزی بر کیفیت زندگی روستاییان مرزنشین (مورد مطالعه: بازارچه‌های مرزی و روستاهای شهرستان میروان). فصلنامه توسعه روستایی. دوره ششم. شماره ۲. پاییز و زمستان. صص ۲۷۸-۲۵۵.

• نوریبخش، سیدمرتضی و اکبرپورسراسرکانرود، محمد. (۱۳۹۱). سنجش میزان رضایت ساکنان از کیفیت زندگی و تأثیر آن بر امنیت مناطق مرزی: مطالعه موردی بخش سیه رود شهرستان جلفا. همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها. فروردین، زاهدان.

- Bukenya, James Obadiah; Gebremedhin, Tesfa G.; and Schaeffer, Peter (2003). Analysis of quality of life: rural development: evidence from West Virginia data. *Growth and Change*. No. 34.
- Bukenya, J., Gebremedh, T, F, and Schaffer, P. (2005). Analysis of quality of life rural development: evidence from West Virginia Data, *Growth and Change*, Vol (8), No. 34, p. 25.
- Cagliero, R, Cristiano S., Pierangeli F., Tarangioli., S. (2011). Evaluating the Improvement of Quality of Life in Rural Areas, Ancona- 122nd EAAE Seminar, Evidence-Based Agricultural and Rural Policy Making: 1-15.
- Coverdill, J. E., Carlos., A. L., Michelle A. P. (2011). Race, Ethnicity And The Quality of Life In America, 1972-2008, *Social Forces* 89 (3): 783-806.
- Das, D. (2008). Urban Quality of Life: A case study of Guwahati. *Social Indicators Research*, 88: 297-310.
- Grgic, I.; Zimbek, T.; Tratnik, M.; Markovina, J. & Juracak, J. (2010). Quality of Life in Rural Areas of Croatia: To Stay or to Leave?. *African Journal of Agricultural Research*. Vol. 5. Issue 8, Pp. 653-660.
- James, O. & Others. (2003). Analysis of Quality of Life and Rural Development: Evidence from West Virginia Data, Vol. 34 No. 2 (Spring 2003), PP. 202-218.
- Javaheri, F., Seraj, S. & Rahmani, R. (2010). Analysis influencing employee on their quality of life (case study of: woman employee

in Jahad). *Woman in development & policy* (Journal of research women). 8(2): 143- 162.

- Kamp Irene Van, Leidelmeijer Kees, Marsman Gooitske and Hollander Augustinus de. (2003). *Urban Environmental Quality and Human Well-being towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts*, a Literature Stud. *Landscape and Urban Planning* 65. 5-18.
- Lee, Y.-J. (2008). "Subjective quality of life measurement in Taipei". *Building and Environment*, 43(7), pp: 1205–1215.
- Long H., Zou J., Pykett J., Yurui Li. (2011). *Analysis of rural transformation development in China since the turn of the new millennium*, *Applied Geography* (31), 1094 -1105.
- Malkoc, A. (2011). *Quality of Life And Subjective Well-Being In Undergraduate Students*, *Procedia Social And Behavioral Sciences*, 15: 2843-2847.
- Moro, MBERETON, F., FERREIRAN, S. and CLICH, Y. (2008). *Ranking quality of life using subjective well-being data in the rural area of Pakistan*, *ecological Economies*, Vol(65), No.3, pp448-450.
- Papanikolaou, V., Adamis, D., Kyriopoulos, J. (2012). *Long term quality of life after a wildfire disaster in a rural part of Greece*. *Open Journal of Psychiatry*, 2012, 2, 164-170.
- Paul, A.K and Kumar, U.C. (2005). *Quality of life concept for the evaluation of societal development of rural community in West Bengal, India*, *Rural Development*, Vol(4), No.3.
- Pukeliene, Violeta, Viktorija Starkauskiene. (2011). *Quality of Life concepts, measurement and challenges*, *SISTEMINIAI TYRIMAI*. 157.
- Shortall, S. (2008). *Are Rural Development Programmers Socially Inclusive? Social Inclusion, Civic Engagement, Participation, and Social Capital: Exploring the Differences*", *Journal of Rural Studies*, Vol.12, No.3, pp. 450-452.

- Wilkinson, R., Pickett, K. (2009). *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better*. Allen Lane, London.

Archive of SID